

ASPECTE DEFINITORII ALE UNOR NOȚIUNI DE SOCIOLINGVISTICĂ

DEFINING ASPECTS OF SOME NOTIONS OF SOCIOLINGUISTICS

*Petru Butuc, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Petru Butuc, PhD, associate professor,
SPU „Ion Creangă”, Chișinău
ORCID: 0000-0001-9667-201X*

CZU 81'27

Abstract

In Republic of Moldova the socio-linguistic picture is equally simple and complicated: it's simple because this territory frames one historic language – Romanian language, with the right to be officially declared; it's complicated because other languages, of ethnic minorities long for this right too, even though they have no social-politic base for this. All ethnic minorities languages (Russian, Bulgarian, Gagauzian, etc.) have their historic motherland. That's why the declaration of these would undermine our state. These thoughts we try to evolve in the following article: Neither the **diglossia**, nor the **bilingualism** can be accepted in Republic of Moldova.

Key-words: socio-linguistic, historic language, diglossia, bilingualism.

Istoria și teoria limbilor literare constituie un domeniu care până în prezent încă mai rămâne a fi necercetat pe deplin. Multiplele monografii, studii și articole din ultimii cincizeci de ani, dedicate statutului social și funcțional al unor limbi literare și neliterare, ne demonstrează că această temă necesită unele revizuri sub aspect metodologic, deși problema respectivă părea să fi fost rezolvată definitiv încă de prin anii șaptezeci ai secolului trecut.

Astăzi, se știe bine că limbile literare alcătuiesc o sferă determinată atât de istoria culturii, cât și de statutul social-politic și economic al țării din care fac parte. Acum este clar că, într-un stat național, suveran și independent, funcționarea în paralel a mai multor limbi de cultură este foarte problematică și periculoasă în același timp. Progresul tehnico-științific a devenit în prezent atât de performant, încât orice limbă poate destul de ușor periclita echilibrul sociolingvistic firesc oriunde, ceea ce ar însemna că o limbă străină poate deveni avantajoasă, prioritară și chiar profitabilă în orice țară, dacă deține supremație în mecanismul comunicativ-informațional al acestei țări. În prezent, există situații când nu câștigă întâietate limba istorică, ce antrenează majoritatea vorbitorilor, dar limba care dispune de o bază materială mult mai mare sau, altfel spus, limba ce monopolizează presa și întreg sistemul audiovizualului; toate acestea conducând spre erori fără precedent.

Dacă într-un stat național funcționează oficial mai multe limbi, statul respectiv este pus în dificultatea de a promova mai multe politici naționale de stat, implicit, și mai multe politici lingvistice, ceea ce este ireal, dacă nu chiar absurd: aceasta ar însemna mai multe culturi naționale într-un singur stat național, fenomen ce submină verticalitatea statului și centralismul lui democratic. În atare context, învățaților, specialiști în sociolingvistică, le vine greu să delimiteze obiectul propriu-zis al cercetării, întrucât vor fi puși permanent în față unei dileme sau chiar al unui paradox, care nu le va permite să înțeleagă ce ține de istoria și teoria limbilor literare și ce totuși iese peste limitele lor?

Situațiile de genul dat fac imposibilul de a determina și alți factori ai evoluției și dezvoltării nu numai a limbii, dar și a poporului care comunică prin mai multe limbi. Or, acestea alcătuiesc, pe bună dreptate, doar o parte din tot ce reprezintă complexitatea

specificului real al limbilor literare din ultima jumătate de secol, specific din care reiese și importanța teoretică a studierii limbilor literare.

În acest scurt monolog tranzitiv, am încercat să descriu cât de cât actualul tablou sociolingvistic, introspectiv și prospectiv, din R.M. Cert rămâne faptul că e o situație reală a limbii române la noi în Basarabia, dar să nu dea Dumnezeu cel Sfânt ca acest peisaj sociolingvistic să rămână neschimbat pentru totdeauna. Există, din păcate, destul temei în acest sens, odată ce de la *Declarația de Independență* au trecut mai mult de treizeci de ani, iar politicienii de la noi nicidecum nu se încumetă să adopte o nouă *Legislație Lingvistică*, în condițiile *Statului Național, Suveran și Independent—Republica Moldova. Legislația Lingvistică din 31 august 1989* demult este ireală, dacă nu chiar absurdă, odată ce a fost adoptată în condițiile statului sovietic. Din cauză că este tergiversată adoptarea unei noi *Legislații...*, problemele limbii naționale de cultură se complică tot mai mult și mai mult.

De mai bine de douăzeci și cinci de ani se inventează fel de fel de teorii privind situația limbilor dintre Prut și Nistru. O bună vreme s-a vehiculat ideea că aici la noi avem un „bilingvism firesc”, cu care trebuie să ne resemnăm prin tăcere. De vreo cincisprezece ani încoace se încearcă a promova gândul despre existența unei vădite „diglosii”. De aceea, în studiul respectiv, vrem să facem unele precizări privind noțiunile de *bilingvism* și *diglosie*, asupra cărora se insistă, pe la noi, nemotivat și fără temei științific și istoric.

Așadar, cel dintâi termen, ce se înscrie în contextul discuțiilor sociale despre limbă din R.M., este cel de „bilingvism”. În lucrările de genul dat din Europa, în primul rând este definit „ca un fenomen lingvistic și social ce constă din folosirea a două limbi deferite, colectiv sau individual”. [1, p. 148] În R.M. avem ambele forme de manifestare, și cel colectiv, și cel individual, dar aceasta nu înseamnă că pot fi autorizate prin lege. Bilingvismul din acest spațiu nu trebuie oficializat sub nicio formă, deoarece limbile, care funcționează în paralel cu limba poporului istoric (limba română), nu dispun nici de temei istoric și nici de temei științific. [2, p. 58-62] Nicio minoritate etnică din R.M. nu se află pe pământul ei istoric. Fiecare limbă străină de la noi își are țara sa de origine: rusa în Rusia, bulgara în Bulgaria, ucraineana în Ucraina, găgăuza, fie în Bulgaria, fie în Turcia.

Un model de bilingvism social, oficializat în temei științific și istoric, este cel din Kanadă, unde funcționează în paralel limba engleză și limba franceză, pe teritorii aparte, stabilite prin lege. În multe țări, bilingvismul se manifestă ca fenomen regional, îndeosebi în zonele de tranziție, unde sunt localități ce diferă etnic. O atare situație sociolingvistică există în Franța, în regiunea Alsacia, unde se vorbește limba franceză și un dialect al limbii germane. În fiecare din aceste localități, limba este motivată din punct de vedere istoric, deoarece este vorbită pe teritoriul ei adecvat. [3]

De multe ori se încearcă a demonstra, neargumentat, că în R.M. avem, nu numai bilingvism, dar și o „veritabilă diglosie”. E necesar să se știe că, dacă bilingvismul există sub mai multe forme, diglosia, ca variantă a bilingvismului, nu se manifestă sub nicio formă, defel, fiindcă nu are de unde. Diglosia, prin definiție, reprezintă o situație sociolingvistică foarte rară, care constă din două forme ale unei și aceleiași limbi, care coexistă și funcționează în paralel. Ambele aceste limbi sunt folosite în situații diferite, aflându-se într-un raport complementar, ceea ce înseamnă că una este considerată variantă superioară, iar cealaltă –

variantă inferioară. [4] La noi se insistă asupra diglosiei pentru a păcăli populația băștinașă (poporul istoric al acestui pământ), prin formula precum că limba română și „limba moldovenească” sunt două limbi aparte, dar înrudite, care funcționează simultan, în diglosie. Acestea se fac cu un scop politic bine determinat: pentru a accepta glotonimul „limbă moldovenească”.

O situație iminentă de diglosie a existat în Grecia, până în anul 1981, când erau folosite în paralel greaca populară *Demotike* și limba greacă clasică *Katharevousa*. [5]

În prezent, manifestări ale diglosiei au loc în țările arabe, unde araba clasică este folosită în presă, la radio, televiziune, în serviciile divine, în educație și corespondența oficială, în vreme ce în viața de zi cu zi populația folosește dialectele acestei limbi. O diglosie clasică a avut loc în Rusia, în tot secolul al XVIII-lea, când funcționau simultan limba rusă populară și limba slavonă, ca limbă oficială și bisericească. [6, p. 207-246]

În încheiere, susținem ferm că în Republica Moldova nu avem nicio formă de existență a vreunei diglosii și nicio formă de bilingvism nu poate fi oficializat, deoarece nu poate fi invocată nici o cauză istorică și științifică.

BIBLIOGRAFIE

1. Eugen Coșeriu. *Lingvistică din Perspectivă Spațială și Antropologică*, Chișinău: Știința, 1994.
2. Ion Dumeniuc, Nicolae Mătcaș. *Introducere în lingvistică*, Chișinău: Lumina, 1987.
3. Marius Sala, Ioana Vintilă-Rădulescu. *Limbile lumii. Mică enciclopedie*, Chișinău: Știința, 1994.
4. *Noul Dicționar Universal al Limbii Române*, București: Editura Litera Internațional, 2006.
5. Marius Sala, Ioana Vintilă-Rădulescu. *Ibidem*.
6. E.G. Kovalevskaya. *Istoria russkogo literaturnogo iazîka*, Moscova: Prosveșcenie, 1978.

STRATEGII DE DEFINIRE A TERMENILOR ÎNTRE LEXICOGRAFIE ȘI DIDACTICĂ

STRATEGIES FOR TERM DEFINITION: BETWEEN LEXICOGRAPHY AND DIDACTICS

*Olga Cosovan, dr. în filologie, conf.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Olga Cosovan, PhD, associated professor,
SPU „Ion Creangă”, Chișinău*

ORCID: [0000-0003-0595-1705](https://orcid.org/0000-0003-0595-1705)

CZU 81'37:37.011.33

Abstract

Term definition and assimilation is a significant part of education. The definitions offered in didactic contexts tend to oscillate between lexicographic rigour and the didactic need to explain, to exemplify, to classify inherently, and to codify graphically; student age is also a factor. Textbook definitions lean visibly towards the encyclopaedic model, although a textbook lacks the space for either the full text of an encyclopaedia definition or the appropriate number of illustrations. It is not the learning by heart and verbal reproduction of definitions that is truly essential, but the skill of constructing definitions: what they should contain and what they ought to look like.

Key-words: term, lexicographic definition, encyclopaedic definition, textbook, dictionary.